

VALORS COL-LATERALS DELS DISCS A 78 RPM.

Preàmbul:

Els lectors interessats en saber el llistat dels enregistraments a 78 rpm fets fins al moment els invito a visitar la nostra [Web fonovillassar.tk](http://Web.fonovillassar.tk) on hi trobaran una extensa base de dades, no sols de sardanes si no també de música catalana i de diferents articles publicats sobre el tema. Si, per qualsevol motiu, voleu contactar amb fonovillassar envieu-nos un missatge al correu electrònic "fonovillassar78@wanadoo.es"

Etiquetes.

Els primers discs, tant els europeus com els americans, els famosos (Berliner's) no porten etiqueta de paper. Les característiques singulars de cada disc, es a dir, títol, autor i intèrpret, eren gravades a ma. Fer un disc era poc menys que passar a la història i per aquest motiu tots s'hi esmerçaven al màxim. Tanta era la importància que algun retolador grava, com a signatura, un pentagrama personal. Això succeïa al Canadà de finals del segle XIX.

El progrés comença a interessar-se per l'invent del segle i aconsegueix imprimir al disc no sols la música si no també les dades elementals de identificació. A fi de comptes el primer artesà que havia descobert l'ofici per passar a la posteritat, de cop es enviat a l'atur; tot ho fan les màquines. Això ja passava entre 1.901 i 1.904 aproximadament. L'evolució no té una data exacta i concreta, és més be un procés continu que no se sap gaire be quan comença ni quan acaba. Sembla que els discs "Berliner's" són els darrers amb dades gravades en relleu al propi disc.

Les màquines, però, no podran donar tota la informació que cal dins una estètica visual acceptable. Això és evident veient les matusseres portades dels primers discs francesos "Pathè i Aerophon". Aquesta necessitat comportarà pensar en unes etiquetes de paper engomat i premsades a impremta.

El successor dels "Berliner's", el "Gramophone", és dels primers a introduir etiquetes de paper engomat de color negre i lletra daurada amb l'anagrama de l'Angelet fonogràfic, a la part central i superior del disc. Dic "Introdueixen" per que a Amèrica ja fa anys que ho fan i el seu anagrama no es l'angelet" si no un gos escoltant un gramòfon (La voz de su Amo), un anagrama adquirit per la Gramophone en 1.900. La vida del gos escoltant un gramòfon és molt curiosa. Aquesta entranyable, simpàtica i desconeguda historia be mereix un article exclusiu que algun dia veurà la llum.

L'etiqueta és el document de identitat d'un disc. D'entrada deuria aportar tota la informació; però sovint trobem algunes dades premsades al disc i que no consten a l'etiqueta. En general aquesta dada sol ser el número del disc. Fins i tot algunes són fetes a ma després d'haver premsat el disc. Es el cas dels Odeon, la famosa sèrie SO-//// emprada entre 1.910 i 1.920 a conseqüència de la gravació a dues cares. El número del disc, es una dada compromesa i que ens ajuda a detectar les reedicions.

De fet les discogràfiques no van aconseguir cap sistema eficaç per amagar les reedicions. Les reedicions que eren un bon negoci per les discogràfiques. Algunes són sinceres reeditant els discs de molta acceptació. D'altres reediten discs enregistrats fa quasi un decenni quan el so i la forma de tocar eren notablement diferents. Això pot portar a conclusions errònies.

Reprement el fil de les etiquetes diria que les dades bàsiques són:

- .- La casa discogràfica
- .- Les revolucions del disc.
- .- El nom del fabricant.
- .- El títol, autor, intèrpret i tipus de música.
- .- Intèrprets solistes.
- .- El número de catàleg
- .,. El número de disc.

La marca Gramòfon entre 1.924 i fins passada la gravació elèctrica té doble i diferent número de disc.

Però es dona un fet que invita a pensar: Per què s'obvia la data de gravació a la caràtula o premsada al disc? A les gravacions d'abans de 1.903 normalment hi consta l'any i, en algunes, fins hi tot el mes i dia. Aquests discs tan ben datats són americans i jo defenso la teoria que aquesta ressenya correspon al permís per editar la gravació.

Quan l'autor arriba a un acord amb l'editor referent als drets de invenció i quantitat d'exemplars a editar es signa un contracte i en l'etiqueta hi consta la data d'aquest contracte. Tan be que ens aniria ara saber amb exactitud les dades de gravació !

Tan sols una discogràfica alemanya dels anys 1.930- Polydor- grava l'any de la impressió. La resta res de res. Crec que el problema de fons és un tema de drets d'autor. Si no consta la data no comença el compte enrera de la caducitat dels drets (40 anys pels intèrprets, si en tenen, i 80 pels autors).

Vehicle de comunicació: un català diferent

A les primeres etiquetes dels anys 1.905 i successius, s'hi troben qui-sap-les anomalies, oblots o capricis en el tema de sardanes. Es normal la presència d'un català diferent, fins i tot la del castellà i en algun cas el francès. En aquella època en Pompeu Fabra sols havia publicat un "**Sil-labari català**" i un "**Tractat d'ortografia catalana**". Com a conseqüència del "Decret de Nova Planta" l'ús popular de la nostra llengua havia progressat molt lentament,

estàvem a les beceroles i quasi tot es trametia per tradició oral. No oblidem que el garant del català era la Catalunya interior. A la Catalunya industrial s'hi situava la immigració en la que predominava el castellà.

Si a tot això hi afegim que els primers discs s'editen a l'estranger on no entenen ni fava el nostre idioma és lògic suposar les freqüents faltes "d'ortografia", oblots i malentesos deguts també a la interpretació de la cal·ligrafia. En el cas de les, diguem-ne, "faltes d'ortografia", qui era l'autoritat competent que podia jutjar-ho i en base a quines normes?

Es per això que sempre he respectat escrupolosament les dades de les etiquetes que les crec indicadores d'una època de la nostra història. M'han fet pensar, respectar i comprendre millor l'entorn del moment.

Dificultats de lectura.

En quan a la cal·ligrafia, fins hi tot avui, es fàcil confondre una "u" per una "n". Aquest fet es dona, per exemple, quan anomenen al mestre Pere Rigau : "Pere Rigan".

Oblidar-se de l'autor

.- Es freqüent aquest fet. Pot ser una reminiscència del passat quan no es donava cap valor a compondre una sardana per que generalment era un arranjament d'una melodia popular o clàssica. Aquesta característica es dona poc i va ser als inicis de la gravació.

.- Títol equivocat:

Un fet poc habitual; però s'han donat casos. El més freqüent es equivocar-se de cara: la cara A es la B i a l'invers. En una sardana de'n Morera hi diu "Mainada" i es "Serra amunt" Però hi ha un cas on intervé la "Cobla Antiga Pep" (Orquestra catalana) on al disc hi figura un títol i el flabiolaire anuncia una altra abans d'iniciar la gravació.

Destacar el tipus de ball. SARDANA

En el cas de la sardana sols succeïa els anys 1.905-1.907. Calia promocionar la sardana fora de les comarques de l'Empordà, es a dir, a la Catalunya industrial. Res millor que posar-ho gran i en primer pla. El títol i l'autor tenia poc valor comercial en aquell moment.

Destacar el tipus de sardana. SARDANA BELICA.

Aquest és un fet molt interessant. Sens cap dubte és una herència i record de les guerres carlines. Són un estil de sardanes bèl·liques pròpies de la darrera dècada del segle XIX que van escriure els compositors Abdó Mundi i Antoni Agramont Fan referència a les esfereïdores i cruels esbatussades carlines. Una d'aquestes sardanes arribà a ser emblemàtica , m'estic referint a "Lo foc de Castelló." Sembla ser que al seu temps van tenir admiradors i adeptes. Va ser una moda molt efímera, la sardana i la guerra no lliguen de cap manera, són conceptes no tant sols contraris si no contradictoris.

.- Color.

El color de l'etiqueta serà l'indicador de la qualitat i preu del disc. Variacions entre 6.50 i 14.50 pts/Ut.

- .- A l'escala més baixa s'hi troba: música popular reeditada en les dues cares.
- .- La següent escala seria les primeres edicions de música popular de bona acceptació.
- .- Gravacions de sarsueles, àries d'òpera...
- .- I per acabar les gravacions de música clàssica per les millors orquestres del moment.

Tant l'escalat com els colors els determinen la pròpia casa discogràfica.

.- Intèrprets.

Normalment figuren en totes les gravacions; però alguna vegada s'han donat situacions atípiques: Discos on sols hi consta: "Cobla " i res més. Aquest cas es dona el 1.916 quan la recent fundada casa "Gramòfon" reedita sardanes de la desapareguda "Gramophone". Fins hi tot s'estrena numeració d'una sèrie - 650./// - que durarà molt poc.

Un cas especial es un disc premsat a Anglaterra, per la Victor-Record, on sembla que a la fixa de característiques s'obliden de la cobla. Els anglesos, que no era la primera vegada que enregistraven sardanes, l'escolten atentament i gosen inventar-se les dades. Els cants de tibles i les tenores els confonen amb el so de una gaita. Saben, per d'altres ocasions, que l'interpreta una "copla Ampurdanesa" (aquesta casa gravava per la casa Gramophone) i donat que el conjunt sona a una banda el resultat final no pot ser altre que; "**Duo de gaitas. Copla Ampurdanesa de Barcelona con Banda**" Tot té una lògica anglesa abassegadora; però la llufa surt al mercat sense ser el dia dels innocents.

Control de drets d'autor.

Per generar i liquidar els drets d'autor s'empraren dues solucions

a.- Incloure els drets d'impressió a la mateixa etiqueta.

L'autor cobrava en funció del numero d'etiquetes pactades i era el que controlava les edicions. L'autor era l'amo de la matriu de l'etiqueta, no se'n podia fer cap reedició sense el seu consentiment. A l'etiqueta hi constava una data i un numero d'autorització. En la modalitat de sardanes ens consta que l'autor cobrava 5 ctms, per gravacio, més o menys un 1.5% del PV.P.

Era una solució estètica car els discs no tenien necessitat de portar signes o contrasenyes per demostrar la seva legalitat. Aquest sistema era l'emprat comunament en Amèrica i als primers temps també s'emprava a Europa a Itàlia i Alemanya. Sembla ser que, degut a dificultats de control del nombre d'edicions i una certa al·lèrgia a datar les gravacions, comportaren un canvi de sistema durant més tres decennis.

b.- Segell signat per l'autor.

Fou el sistema escollit per demostrar que l'autor ha cobrat els drets que li reconeix la llei. Tots els discs a la venda han de portar enganxat un segell signat pel propi autor, com a conformitat a la liquidació dels drets d'adquirits.

Tot això es complicava quan hi havia mes d'un autor. Si un segell ja malmestia l'estètica d'un disc, dos ja eren ofensius a la vista. Aquesta solució, si be estèticament no es recomanable, si que te una part positiva: tenim gran quantitat de firmes autogràfiques de diferents autors, d'un considerable valor grafològic afegit.

En primer lloc tenim diversitat de firmes personals.

- Els autors novells signen els segells a ma i un á un.
- Els que sovint cobren drets d'autor ben aviat encarregaran un tampó per evitar la molèstia de fer tantes firmes. Dins d'aquest grup hi trobem al mestre E. Toldrà que encarrega un tampó i el fabricant s'equivoca gravant-hi "Tordrà". M'imagino l'empipament del mestre; però el fa servir. Ves a saber de qui era la culpa.
- Alguns no paren de signar, fins i tot, encarreguen un tampó- comptador. Aquest és el cas del mestre Vicenç Bou a finals dels anys 20 que disposa d'un comptador de 4 dígit. Durant els anys 20 el mestre Bou feia els diners a cabassos.

Importància grafològica de la firma.

No hi ha cap dubte que la firma d'una persona no és casual, si no fruit d'una personalitat i d'una evolució psicològica de la personal. Es freqüent acabar un estudi grafològic estudiant la firma de l'autor. La sorpresa és considerable al comprovar que aquella persona sols podia fer aquell tipus de firma per que és un compendi de les característiques fonamentals de la personalitat del signant. Això es realment cert, he pogut demostrar-ho en diferents experiències. Per tant cada signatura manual és con un flascó que conté les essències de la personalitat del firmant. Malauradament se'm han rovellat els meus coneixements sobre aquesta ciència però un bon grafòleg ens descobriria fàcilment les particularitats de cada firmant. Els signes de ser hi i són, sols falta que algú en tregui el desllorigador.

Curiositats.

La cobla Principal de Peralada va gravar, sembla ser que a França, un disc amb els següents títols de sardanes: "**Les trois tambours**" i "**A la Piazzia**" (l'autor d'ambdues sardanes hi consta que és música popular francesa); però tocat a ritme de sardana. Es un disc "Zonophone X-8032 /3 i la numeració no és espanyola.

Hi ha un altre disc on una cara és etiqueta francesa. "**Gramophone**" N° 50.126. que conté la gravació de la sardana "**Anyorança**" d'Enric Morera interpretada per la P. Bisbal. Es una reedició.

Mentre a la cara anvers, hi ha una etiqueta espanyola "**Gramófono**" N°. 260.551 que correspon a l'any 1.915 on la cobla Peralada ha gravat la sardana "**Entre'l boscatge**" de Miquel Serra. Que, sens dubte, és primera gravació.

A.Torrent
President de Fonovillassar78